

ONNI WETTERHOFF

SALOILTA JA VESILTÄ:
METSÄSTYS- JA
PYYNTIRETKIÄ

Onni Wetterhoff

**Saloilta ja vesiltä:
Metsästys- ja pyyntiretkiä**

«Public Domain»

Wetterhoff O.

Saloilta ja vesiltä: Metsästys- ja pyyntiretkiä / O. Wetterhoff —
«Public Domain»,

Содержание

OSA I	5
SUOMENTAJALTA	6
ALKULAUSE	7
EERO JUHANI HEINÄKANGAS JA HÄNEN KARHUMAJANSA HÄMEESSÄ	8
Конец ознакомительного фрагмента.	23

Onni Wetterhoff
Saloilta ja vesiltä: Metsästys- ja pyyntiretkiä

OSA I

(1887.)

SUOMENTAJALTA

Hauskempaa ja luonnonraittiimpaa lukemista sekä nuorille että vanhoille, kuin tämä kotimaamme urheiluoloja kuvaileva kertomuksien kokoelma tarjoo, lienee vaikea löytää. Ruotsinkieliselle yleisölle tunnetulla taidollaan on kansalaisemme O. Wetterhoff tässä kuvannut niin hyvin sporttimiehen eleensä kuin eräitä kansamme luonteelle omituisia piirteitä, jotka jokainen on todelliseksi huomaava. Kaikkialla viehättää nimittäin lukia tapahtumain ja seikkailujen todenperäisyys. – Missä määrin suomennokselleni, joka useista nähtävistä syistä ei ole ollut niinkään helppo tehtävä, olen voinut antaa alkukielen miellyttävän ja luontevan asun, sen ratkaiskoon lukia itse. Mutta luulen sen ainakin sisällyksensä vuoksi voittavan yleisön suosiota.

Samalla kun toivotan tälle *ensimmäiselle suomenkieliselle* urheilukirjalle runsaasti lukioita, niin toivon sen olevan jonkunlaisena virikkeenä herättämään eloon suomenkielisenkin urheilukirjallisuuden.

Helsingissä uuden vuoden yönä 1887.

Suomentaja.

ALKULAUSE

Syynä kirjani kirjoittamiseen oli se, että joukko metsästäjiä. Hämeen metsästysseuran jäseniä, jotka tämän vuoden kolmena alkukuukautena muutamaa susiparvea kestävyydellä hätyyttivät Hämeenlinnan lähimmäisissä pitäjissä, antoi allekirjoittaneen huoleksi pitää pöytäkirjaa metsästyksen tapahtumista. Koska apunamme oli kolme venäläistä sudenajajaa, joiden sudenajotapa lienee heidän kotimaansa ulkopuolella tuntematon, niin arvelimme kertomuksen retkistämme teroittavan tietoja heidän metsästystavastaan, samalla kun todenperäiset metsästyskuvaelmat suovat metsästäjille huvittavaa lukemista.

Osaaottajain kertomukset saloilta ja vesiltä merkillisistä metsästys- ja pyyntiretkistä ylensivät noiden laajojen samoiluretkien ja lepohekien viehätystä. Sentähden päätimme, että nuo eri seutuja ja eri aikoja kuvailevat kertoelmat toimitettaisiin omien kertomuksien ohella painoon.

Metsästyskirjallisuus Itämeren pohjoisissa maissa on köyhänlainen ja kun kohta koittanee se aika, jolloin salomaiden suurimmat petoeläimet – karhu, susi ja ilves – myös näilläkin mailla ovat melkein sukupuuton partaalla, niin onhan jo paikoillaan, että tarkemmin kuin tähän saakka kerrotaan niiden metsästyksestä. Sopinee odottaa, että metsästys pohjolassa vielä kerran esitetään laajassa sivistyshistoriassa, jolle ei voisi olla muuksi kuin hyödyksi, että sitä ennen eri seudut ja eteväin metsämiesten mainityöt ja kokemukset erityisesti kuvattaisiin. Senlaisesta historiasta tulee puuttumaan paljo, sillä ajoissa ei ole tehty muistoonpanoja metsäin muinaisesta laajuudesta eri seuduilla, metsänriistan runsaudesta ja sen vähenemisestä viljelyksen levitessä y.m. Vielä elää moni metsästäjävanhus, jonka muistot saloilta, äsken mainitussa tarkoituksessa, sietäisivät tulla säilytetyiksi jälkimaailmalle. Koska ripeyden harrastus on viime aikoina nähtävästi lisääntynyt, niin luultava on, että kaikilla aloilla aletaan innokkaammin näitä asioita tutkia, ja että metsästyksen ystävät täällä metsärikkaassa pohjolassa tulevat ahkerammin toimittamaan kertomuksiansa painoon.

Olot näyttävät lupaavilta, sillä viime vuosina on useilla seuduilla perustettu metsästysseuroja. Vaikkapa näiden yhdistyksien alkuperäinen tarkoitus onkin ollut saada huvittavilla metsästystrekillä nauttia seuraa, niin voi kuitenkin olettaa, että niiden jäsenet ymmärtävät omat etunsa ja että kasvava velvollisuuden tunto saattaa heidät toimimaan siihen suuntaan, että metsänvilja pääsee karttumaan, joka juuri voi tapahtua petoeläimiä ahkeraan hävittämällä, samalla kun se tarjoo miellyttävää metsästyshupia.

Tuntuvan viehätyksen tälle saloilta ja vesiltä saatujen kertomuksien kokoelmalle antaa se, että Suomen kuuluisin karhuhuntappaja, tuo 84:n vuotias Eero Heinäkangas on hyväntahtoisesti kertonut mainerikkaan metsäelämänsä muistot ja antanut kirjan arvoa korottavan kuvansa.

Onni Wetterhoff.

EERO JUHANI HEINÄKANGAS JA HÄNEN KARHUMAJANSA HÄMEESSÄ

EERO JUHANI MIKONPOIKA HEINÄKANGAS

Luonnollistahan on, että Suomen kuuluisain karhunampujain Nestori, 84:n vuotias Heinäkangas saa ensi sijan näissä kuvaelmissä. Päätin käydä häntä tervehtimässä kuullakseni vanhuksen omilta huulilta muistoja hänen vaiherikkaan miehuutensa ajalta. Eräänä kauniina päivänä Huhtikuun loppupuolella matkustin Hämeenlinnasta suomalaisessa kirjallisuudessa tunnetun henkilön, nimimerkin P. E:n kanssa, joka jo vanhastaan oli tuttu iäkkäälle Heinäkankaalle ja myös kerran antanut Suomen Kuvalehteen ukon muotokuvan ja elämäkerran.

P. E. pelkäsi meille tulevan vaikeaksi saada vanhuksen laveammalti kertomaan meille urotöistään, sillä hän oli aina ollut enemmän toimen mies kuin moni puheen miehistä. Minä toivoin voittavani hänen luottamuksensa kertomalla niistä sudenajoista, joita sinä talvena oli toimitettu, ja juuri niillä metsämailla, joilla Eero Heinäkangas oli sitkeästi taistellut metsäin kuningassukua vastaan ja vihdoinkin kaatanutkin koko hallitsijasuvun sukupuuttoon. Asiain meno osoittikin minun otaksuneen oikein.

Kunnioitusta herättävä vanhus otti meidät ystävällisesti vastaan, ja kohta olimme vilkkaassa keskustelussa. Hän sanoi, että hän koko talven suurella jännityksellä oli seurannut sudenajoja, ja että hänkin olisi kyllä niihin osaa ottanut, jolleivät hänen vanhat jalkansa olisi olleet liian kankeat hiihtämiseen. Kertoessani hänelle kuinka sudet useinkin olivat saarrettuina, vaan ratkaisemalla hetkellä joko luottamattoman ajoväen tai taitamattoman pyssymiehen hutiloimisen tähden pääsivät karkuun, pudisti ukko huolestuneen näköisenä päätään, samalla kuin hän useinkin jutteli yhtäläisen sattuman omilta retkiltään. Luultua varovaisuutta ei kuultu, ei nähty. Päinvastoin sanoi hän mielellään suovansa, että hänen muistelmansa pantaisiin paperille toisten metsästäjien huviksi ja painettaisiin yhdessä viime aikojen metsämiesten urotöitä kuvailevien kertomuksien kanssa. "Mitään tapausta karhunajoilta ei ole unohtunut", sanoi hän, "vaan kun on elänyt yhdeksättäkymmentä vuotta, niin ovat muistot useat ja vaikeaksi tulee niiden järjestäminen; tahdon kuitenkin kertoa kaikki sen mukaan kuin ne itsestään muistooni juolahtavat." Vähemmin miellytti häntä vastata kysymyksiin, jotka eivät koskeneet hänen metsästysmuistojaan; ystävällisesti hän kumminkin antoi meille tietoja, mistä vain halusimme niitä saada.

Noin 1795 vuoden vaiheilla oli hänen isänsä ostanut Hauhon pitäjäässä ja Heinäkankaan kylässä olevan Heikkilän perintötilan. Maatila oli ennen muinoin kuulunut Harvialan suureen herrastaloon, johon vielä nytkin kuuluu suurin osa Vanajan pitäjää. Hän sanoi sen maksaneen 90,000 talaria, ja 1,000 talaria teki siihen aikaan 60 riksiä. Eero Juhani syntyi 1799. Kylän karjaa kaitsi hän jo 7 vuoden ikäisenä yhdessä erään häntä vähän vanhemman naapurinpojan kanssa. Usein viipyi hän viikkoja yöt ja päivät läpeensä kylän hiehokarjan kanssa noissa laajoissa iänikuisissa havumetsissä. Utteraan puhaltelivat pienet paimenet tuohitorvihinsa, siten karjasta ulohtaalla pitääkseen petoeläimiä, joita siihen aikaan oli paljoa runsaammin kuin nyt ja jotka useinkin köyhille asukkaille tuottivat kurjuutta ja nälkää, kun ne saaliikseen veivät joko ainoan hevosen, lehmän tai koko lammasmaan. Suurinta vahinkoa saattoivat sudet; vaan muutamina vuosina tekivät karhutkin pahoja veritöitä seuduilla.

Kolme eri kertaa oli Eero poikasena nähnyt karhun kaatavan eläimiä.

Äänettömänä kauhistuksesta näki hän kerran, kuinka karhu parin sadan sylen päässä kaatoi täysikasvuisen hevosen ja kantoi sen sitten uuden aidan yli. Toisella kertaa oli hän 10:ntä nuorta nautaa yksin paimentamassa sydänmaalla ja keskellä päivää istualleen puunrungolle nukahtanut,

vaan äkkiä herännyt eläinten mölinästä ja nähnyt, miten karhu kauan oli saanut nujuta, ennenkuin sai toisella kämmenellään kannosta kiinni, jolloin se heti paiskasikin elukan kenttään. Tapettuaan lehmän, repimällä auki kaulan, jossa suuret valtimot kohta verta vuosivat, raateli karhu utaret ja ahmi ne suuhunsa, repäsi sen jälkeen vatsan halki ja alkoi työskennellä sisälmyksiä. Koko ajan istui tuo 9-vuotias Eero liikkumaton peljästyksestä; toiset raavaat hyökkäsivät monta kertaa pedon kimppuun, joka pahoin repikin useita, kunnes ne hännät suorana möykyen pakenivat kotiinsa. Kun karhu oli syönyt itsensä kylläiseksi ja mennyt matkoihinsa, viipyi Eero kauan ennenkuin pelosta vapisevana hiipi kotiansa. Samanlaisen tapauksen näki hän muutamia vuosia vanhempana; mutta silloin hän olikin jo uskaliaampi, ja ajoi karjuen ja kiviä heitellen otson pakoon. Lehmän utaret olivat jo kuitenkin niin pahoin revityt, että se kotiin tultuaan teurastettiin.

1808 vuoden sodan muisti Heinäkangas hyvin. Ryssät kun lähestyivät, niin vietiin naiset ja lapset sekä irtaimisto Kontuvuoren erämaahan, jonne ne piiloitettiin useiksi viikoiksi. Ei hän muistanut että veriviholliset juuri muuta väkivaltaa harjoittivat, kuin että aitoista ryöstivät ruoka-aineet, jotka sentään osaksi maksoivat, ja ottivatpa myös muutamia hevosiakin.

Savutuvat – pirtit – olivat hänen lapsuutensa aikana yleiset näillä seuduilla Hämettä; mutta Heinäkankaan kylän talonväki asui kuitenkin tuvissa, joissa oli takat ja lattiat. Hän kertoi vanhempainsa tuvan lattian olleen halotuista, päältäpäin veistetyistä kyynärän levyisistä tukeista; tupa oli sittemmin poroksi palanut, vaan naapuritalossa olisi vielä tupa, joka on rakennettu niin karkeista tukeista, ettei niiden vertaisia kylän metsistä enää löydy. Siihen aikaan, tuumaili hän, olivat rekien jalakset ja kärryjen pyörät raudoittamattomat, ja sellaisilla ajoneuvoilla oli hän useat kerrat matkannut aina Turkuun saakka, liinaa myymään ja suoloja ostamaan.

Eero Juhanin isä oli ahkera metsämies. Hän oli haaskalta ampunut ja kuopista saanut susia yhteensä 40; mutta ei hän koskaan ollut antautunut otteluihin mesikämmenen kanssa. Pikkuruusena poikanulikkana sai Eero usein seurata isäänsä, kun tämä lähti metsälle oravien ja metsälintujen ammuntaan. Setältään sai hän 10-vuotiaana vanhan ratsupistoolin ja sillä hän aloitteli metsästäjäuraansa. Ei hän muistanut koskaan otusta pistoolillaan osanneensa, vaan uutterasti hän tuhlailli ruutia isän ruutisarvesta ja riemuisti pauketta kuullessaan. Kerran pääsi hän jäniksen jälille ja ampui kahden askeleen matkalta päin mäntyyn; jänis otti niin pitkän hypyn että molemmat takajalat katkesivat, ja Eero kantoi metsästä ensi saaliinsa kotiin. Hän oli vieläkin aivan vakuutettuna siitä ettei se luoti ollut, joka jänikseltä sääret taittoi.

Kun Eero täytti 14 vuotta, antoi isä hänelle luodikon ja siitä päivästä aikain paloi hänen mielensä synkkiin metsiin, joissa siihen aikaan oikein vilisi metsänviljaa. Mutta nyt kun on metsälintuja niukasti, niin on vaikea ajatellakaan sen runsautta niihin aikoihin kun ukko Heinäkangas alotti metsästäjäuransa. Hän kertoi muutamana keväänä kaukaa kuulleen selittämätöntä melskettä suon keskeltä eräältä kangassaarelta, jolta hän metson soitimen aikana joka vuosi oli saanut runsaan sadon. Pyssyn kantaman päähän hiivittyään näki hän yli 100 koppeloa ja joukon metsoja, jotka tappelivat niin että höyhenet pölisivät. Useimmat koppelot istuivat puissa ja katselivat sieltä taistelua maassa. Paljo oli kukkoja, jotka eivät uskaltaneet osaa ottaa tappeluun, vaan pysyttelivät jonkun matkan päässä puiden alemmilla oksilla, joilta ne helposti tipautteli pienireikäinen luodikko, jonka heikot laukaukset eivät soidinta häirinneet. Monena vuonna peräkkäin ampui hän (vuosittain) noin 30 ja 40, joista enin osa metsoja. Paljo oli hän ampunut korpimetsojakin, ja niiden eriskummaisesta soitimesta kertoi hän, että "sihinän" sijasta ääntelivät ne melkein kuin lehtokurpat, "knorria" huutaen. Vielä toissa syksynä, 83 vuoden vanhana, ampui ukko 5 metsoa. Myöhemmin syksyynä, kun jänis jo oli muuttanut karvansa, vaan maa vielä oli lumeton, ampui hän joinakuina vuosina satakin jänistä. Hatuntekijälle kaupungissa möi hän nahkat, jotka karvojensa tähden kävivät kaupaksi: mutta jänisten ampuminen ei maksanut latinkia, vaikka hän säästikin ruutia, niin paljo kuin voi.

Useita susia ja ilveksiä oli hän jo 20 vuotiaana ampunut. Hän kertoi kuinka suden vahtiminen haaskalla kärsivällisyyttä kysyy. Kaikkiaan on hän ampunut 24 sutta ja ryöstänyt 14:sta eri pesästä 70 sudenpentua. Myöskin ilveksiä on hän ampunut 24. Kerran metsästä veistinpuita hakiessaan tapasi

hän kaksi suden penikkaa, isoja kuin vuohenkaritsat; tunnittain sai hän juosta niiden perässä, kunnes hän vihdoin kangella sai toista hotaista, jonka jälkeen hän helpolla sai toisenkin valtoihinsa. Toisen kerran oli hän taas kesäkuulla etsimässä sudenpesää, ja kun hän lähestyi erästä vuorenrotkoa, jota hän jo ennenkin oli epäillen katsellut, juoksi häntä vastaan 7 sudenpentua. Hän arveli pentujen kuulleen hänen askeleensa ja luulleen äitinsä olevan tulossa. Tälläkin kertaa sai hän useita tuntia niitä ajaa, ennenkuin ne kaikki sai nuijituksi; hänellä oli pyssy muassaan, vaan ei halunnut ampua, sillä hän odotteli naarassutta, joka kuitenkin ei tullut.

Joulukuun lopulla vuonna 1830 tuli Heinäkangasta tervehtimään tuo lähes 80:n vuoden vanha, kuuluisa hirvenhiihtäjä, susivouti Palm, joka asui Kokkilan kylässä Hauholla. Ei juuri häntä paljoa nuoremman miehen, Syrjäntaan kylän paimenen kanssa oli Palm vanhus kiertänyt karhun avarassa erämaassa, joka siihen aikaan vielä jakamattomana ollen kuului mainitun kylän tiluksiin. Syytä on ottaa Heinäkangas mukaansa joukon vahvikkeeksi, arvelivat he, kun lähtivät karhun tappoon. Heinäkangas mainitsi tämän karhun ainoastaan sentähden, että se oli hänen ensimmäisensä; hän muisti vieläkin, ettei hän sinä yönä paljo silmiään ummistanut, sillä ajatus, että hän huomisaamuna pääsee metsälle, piti häntä valveilla. Varhain aamulla vaelsivat nuo kolme miestä sydänmaalle. Kun he jonkun aikaa olivat saarrosta tutkineet, näkivät he etäällä useita korpikuusia, joiden kaikki oksat monen sylen korkeudelta maasta olivat karsitut; Palm selvitti nyt heille että otso oli valmistanut niistä vuoteensa ja että se nyt varmaankin makasi jossakin aivan lähistössä. Heinäkangas pyysi vanhuksia pysähtymään ja meni yksin eteenpäin etsimään pesää, jonka hän löysikin. Kun hän oli tullut 15 askeleen päähän, nousi karhu ylös, vaan saikin samassa luodin rintaansa. Tässä tilaisuudessa oli ampujalla vanha suurireikäinen piilukolla varustettu sotilaskivääri. Hiljalleen asteli mesikämmen 25 askelta pesästä ja tuupertui sitten suinpäin maahan. Heinäkangas alkoi panna uutta panosta pyssyynsä; mutta hän huomasiikin kohta karhun kuolleeksi ja huusi tovereitaan. – Kysyttyämme miltä tuntui ensi karhuntapon jälkeen vastasi ukko: "Kyllä hän tuo hupaiselta tuntui." Metsästäjät lähtivät karhua varten hankkimaan kylästä ajoneuvoja, vaan tapasivatkin miehen, joka oli matkalla metsästä halkoja noutamaan, ja hän nyt vedätti mesikämmenen Syrjäntaan kylään. Koko kylän väki kokoontui nyt suureen savupirttiin, jossa kontio kaikkien katseltavana lepäsi keskellä maaperäistä permantoa. Karhu oli vanha, mahdottoman iso uros.

Kannun paloviinaa tarjosi Heinäkangas; tuota ilonestettä oli joka talossa niinä hupaisina aikoina, kun viinaa sai polttaa kotitarpeekseen. Ukko Palm aukasi karhun, otti sappirakon ja sekoitti viinaan tuon tumman ruskean nesteen. Kaikki nuoret miehet joivat tuota karvasta juomaa, saadakseen "karhun intoa." Kysyimme Heinäkankaan ukolta uskoiko hän että hänen monessa karhuntapossa osoittama urheutensa johtui tästä maljasta; mutta nauraen vastasi ukko, ett'ei hän luottanut mokomaan lääkkeeseen, sillä ei yhdestäkään Syrjäntaan pojista, jotka olivat siitä maljasta maistelleet, tullut kunnan karhuntappajaa. Ainoa, joka näillä seuduilla on karhun kanssa uskaltanut antautua otteluihin ja siten kiitosta ansainnut, on Tienhaaran mökin Eenokki. Eenokki oli 60:n vuoden ikäinen, kun hän ensimmäisen otson ampui; mutta ainoastaan 6 kappaletta luuli Heinäkangas hänen ehtineen kaataa, kun Tuoni jo hänet täältä korjasi. Kirjoitimme muistiin useita keinoja, miten pyssyn taikomalla saa sattuvaksi; ukko itse nauroi noille hulluuksille. Sellainen taikomistapa oli tämäkin: pyssy pannaan rummun alle, joka on tehty maantien poikki juoksevan puron ylitse, ja annetaan sen olla siellä kunnes ruumis on sen yli kuletettu. – Hyvää vaikutti sekin luodin kululle, että pyssyntukin vasemmalle sivulle kaivoi reiän, johon tiputti elohopeaa ja suuvitsi sen sitten kiini. Mainitsipa hän myöskin tuosta koko Pohjois-Skandinaaviassa tunnetusta taikatempusta, jolla sellainen kivääri, joka ei tapa, korjataan: pyssy latataan kovasti paljaalla ruutilla, työnnetään piippuun käärme ja ampua pamautetaan se ilmaan. Todellakin kysyy se tapa pyssyn lujuutta; mutta ukko Heinäkangas arveli, ettei hän ainakaan halunnut ketään neuvoa tuolla tavoin pyssyään "parantamaan."

Tämän ensimmäisen karhun kaadettuaan päätti Heinäkangas talvisaikana pitää pääelinkeinonaan karhunajoa. Varsinkin hänen kotitienoonsa erämaista ja Harvialan avarilta takalistoilta kuului juuri niinä vuosina alinomaisia valituksia mesikämmenien tuhotöistä; milloin

olivat ne viljaa sotkeneet, milloin taas karjaa kantaneet. Sitävastoin eivät karhut Syrjäntaan metsissä, joissa niitä oli jokseenkin runsaasti, olleet mainittavia vahingoita aikaansaaneet. Hän otaksui, ett'ei karhu luonnostaan ole juuri erittäin raateluhimoinen, vaan että huono esimerkki hänet siihen saattaa. Eläpä usea karhu koko ikänsä vaan kasviaineista; mutta ne, jotka kerran ovat lihan makuun päässeet, tulevat kovin saaliin himoisiksi. Nälkäänsä tyydyttääkseen eivät ne, kuten sudet, koskaan tapa useampia, kuin mikä nälkäänsä vaatii. Ainoana poikkeuksena lienee se, kun karhu joutuu puolustavaan asemaan. Heinäkangas arveli otsojen usein saavan kantaa susien synnit. Siihen aikaan oli noita luhuja ja julmia otuksia hyvin lukuisasti ja aina 20 kappaletta parvessaan samoilivat ne talvisaikoina näillä seuduilla. Ei tunnettu silloin tuota yksinkertaista keinoa, että heti seuraavana päivänä kun hukat jonkun paistin olivat saaneet ja syöneet itsensä kylläisiksi, olisi ne kierretty, sillä aikaa kun ne juuri loikoivat ruokaansa sulatellen, ja ajokehä ajettu väijyksissä olevia pyssymiehiä kohden. Haaskalta ampuminen oli enin käytännössä.

Kun Eero Juhani sai tilan huostaansa, oli hänen isänsä 60:n, hän itse 31:n vuotias; mutta kun isä vielä oli voimakas, työkunnossaan oleva mies, niin voi Eero taloa isosti vahingoittamatta käyttää talven tuohon houkuttelevaan ja myöskin tuottavaan petoeläinten ajoon. Nyt osti hän tunnetun "kellosepän" Könnin tekemän isoreikäisen ja hyvämaineisen pyssyn. Pohjanmaalla, sanoi hän, olivat siihen aikaan kaikki kunnolliset luodikot. Oivalla kiväärillään ampui hän sittemmin pitkän metsästäjäelämänsä ajalla useimmat kaatamistansa 73:sta karhusta. Yhteen aikaan oli hänellä 12 kunnossaan olevaa kivääriä, joista Könnin pyssy kuitenkin oli hänen mielestään luotettavin. Vanhuksella ei ollut enää muuta, kuin yksipiippuinen, nallilukkoinen haulikko. Kun ihmettelin, että hän oli hävittänyt luotettavan kivääriinsä, joka niin monissa muistorikkaissa otteluissa oli mukana ollut, niin vastasi hän: "juottivat minun kerran päihini ja houkuttelivat sen minulta; vaikka en tosin enää näe luodikkoa käyttä, niin onpa kuitenkin aina tunnustanut siltä kuin tuon pyssyn myyminen ei olisi minulle omantunnon rauhaa suonut."

Ammuttuaan ensimmäisen karhunsa osti Heinäkangas kotimatallaan Hauholla Hyömäen hovista koiran. Koiran nimi oli Polle, joka nyt tuli olemaan hänen uskollisena metsästyskumppalinansa useita vuosia. Uskalias Polle oli iso, vahva, levollinen ja hiljaisa koira; tuvassa makoili se enimmäkseen sen seinän vierellä, jolla pyssy riippui; mutta metsässä oli se tulinen hyökkäämään ja jos ystäväänsä ja isäntäänsä oli puolustettava, niin silloin oli se kerrassaan raju. Polle oli jänis- ja kartanokoiran sekarotua; alussa ajoi se hyvin innokkaasti jäniksiä, vaan kun tuo ei ollut ollenkaan Eeron mieleen, niin totutti hän sen kohta heittämään moisen halpamaisen ajon.

Suokaamme Heinäkankaan itse kertoa ensimmäisestä metsästysretkestään

Pollen kanssa:

"Kylmä, vaan kaunis oli aamu uuden vuoden alkupuolella, kun, muutamia päiviä sen jälkeen kuin Pollen olin kotiini tuonut, lähdin otson jälkiä etsimään Harvialan salomailta. Polle kaulavitjasta taluttaen olin mitään löytämättä samoillut aina kello kolmeen asti; ilveksen jälet kohtasin kyllä, vaan ne olivat jo vanhat, ja minä halusinkin vain löytää karhunpesän. Helposti voin suksittakin kuleksella, sillä lunta ei ollut paksulta ja se vähäkin mikä oli, oli pehmeää. Muutaman kummun luona, jossa lahonut honka makasi pitkollaan, haukahti vihdoinkin Polle ja pyrki päästä eteenpäin; samalla näin 3 karhua kohoutuvan sammalvuoteelta honkien lomasta. Ammuin niin sukkelaan, kuin ennätin, ja onneksi osasin toisen täysikasvuisen karhun pennun sydämeen, niin että karhu kellahti paikalle. Toiset otsot pakenivat, vaan Polle seurasi jälessä kaulavitjaansa perässään vetäen ja vihaisesti haukkuen. Latasin uudelleen, vaan en tahtonut valmiiksi joutua, sillä kummallinen väristys kiusasi käsiäni ja jalkojani. Tuollaisen vavistuksen olen aina koko metsästysselämäni ajalla tuntenut erittäin jännittävissä kohtauksissa."

"Noina piilukon aikoina viipyi tovin, ennenkun oli kivääriinsä saanut kunnon latingin. Muistossa säilyvät ne kerrat, jolloin pyssy oli pettänyt, ja nepä ne kehoittivatkin tarkasti lataamaan. Kun panos oli valmis, jäniksen karvoja sankin päällä ja pii tarkastettu, niin Pollen haukunta enää heikkona kuului etäältä. Niin nopeaan kuin voin kiiruhdin oijostellen haukuntaa kohden. Hetken

jälkeen jälille saavuttuani huomasin ett'ei Polle ajanut kuin *yhtä* karhua. Vihdoin ei enää kuulunut haukuntaa kuin hiukkasen, ja minä koetin juosta läähättää jälkiä myöten. Hämärän tullessa kuulin vihdoin ajon seisahtuvan, ja kun viimeinkin pääsin perille näinkin, että Polle oli tarttunut kaulavitjastaan puun juurelle. Ei ollut ajattelemistakaan enää ajon jatkamista sinä päivänä, sillä pimeä oli tuossa paikassa tulossa. Karhu oli kierrellyt niin, että minä kun olin perehtynyt erämaahan ja tunsin kaikki seudut, tiesin suunnille ett'ei enää olisi kuin pari virstaa äsköiselle pesälle, jonka luona ammuttu karhu oli. Pollen kuletin kaulavitjastaan pesälle, jossa päätin viettää yöni. Kaatuneen korpikuusen käytin rovion laittamiseen ja kohta leimusi edessäni mahtava roihtuvalkea, samalla kuin savu taivasta kohden luikerteli tiheiden latvojen lomitse, jotka paksujen runkojensa kannattamina olivat hyvänä kattona. Karhujen pesä oli avara ja mukava enkä parempaa yömajaa siinä kiireessä olisi itsekään saanut. Oivallisena päänaluksena oli tuuheakarvainen kaadettu karhu. Sinä yönä solmimme me karhunpesässä, minä ja Polle, keskenämme lujan metsästysliiton, joka raukesi sikseen vasta 8 vuotta tämän jälkeen, kun useissa karhunajoissa jo olimme yhdessä olleet; sudet tapasivat kunnan koirani eräällä retkellä, jonka se omin päin oli tehnyt, ja vesissä silmin sain katsella hännän palasta ja niitä muutamia karvatukkuja, jotka siitä olivat vain jääneet jällelle."

"Pollen kanssa jaoin seuraavan päivän valetessa viimeisen leipäpalaseni ja sitten lähdimme emäkarhun jälkiä seuraamaan. Noin puolen peninkulmaa äskeisestä pesästä kiersin otson, vaan lähtiessäni karhun luo hiipimään en uskaltanut Pollea mukaani ottaa, sillä varmaan olisi kontio nyt varallaan, kun vasta oli levolle päässyt. Puuhun, ulkopuolelle saarrosta sidoin koiran; tuo viisas eläin uikutti hiljaa ja näytti ymmärtävän, mitä nyt oli tapahtuva, kun yksin lähdin seuraamaan otson jälkiä. Kieltoni oli koirani ymmärtänyt, sillä se ei ruvennut haukkumaan. Kohta näinkin kaukaa karhun maata mötköttävän tuulen kaataman kuusen juuren suojassa ja niin varovaisesti kuin voin hiivin nyi kuulumattomin askelin sen taakse ampumamatkalle. Sihtasin kauan ja tarkasti, niin että sain hyvän sihdin vasemmalle puolelle, joka oli minuun päin käännettynä. Ja vaikka selvään kuulin, miten luoti sätkähti ruumiisen, niin nousi karhu kuitenkin ja asteli hiljalleen pois näkyvistäni. Laukauksen kuultuaan riuhtausi Polle kaulavitjastaan irti ja vihaisesti haukkuen heittäysi se kontion jälkeen; yht'äkkiä kajahti haukunta, kuin ajo olisi seisahtunut. Uuden panoksen pyssyyni saatuaani kiiruhdin paikalle ja huomasin mesikämmenen jo heittäneen henkensä. Polle haukkui niin, että metsä kaikui; mutta koirani ei koskaan koskenut kuolleen otukseen."

"Lopun päivää koetin kolmatta karhua kiertää, vaan en onnistunut, ja kun pimeä alkoi estää jälkiä näkemästä, niin kulin metsän halki edellisenä päivänä ammutun karhun luokse. Pesän lähistöllä näin useiden susien jälkiä ja jollemme, Polle ja minä, olisi vahanneet, niin varmaan olisivat hukat sinä yönä pitäneet pitojaan karhun luona. Sytytin roihtuvalkean ja aukaisin otson Pollelle illallista hankkiakseni, vaan vasta sitten, kun muutamia palasia olin tulella kärventänyt, rupesi koira niitä syömään. Otettuani kulauksen taskumatistani 'pohjalastiksi', söin minäkin karhun lihaa pari suupalasta."

"Varhain päivän kajastaessa lähdin Pollea taluttaen kontion jälille sille paikalle, jossa edellisenä iltana olin eronnut niistä. Melkeinpä koko tämän kolmannenkin päivän menetin koettaessani kerran toisensakin jälkeen saartaa otsoa, vaan sekin oli myötäänsä liikkeellä, niin että minun lopulla täytyi päästää Polle irti. Heti lähti koirani kiivaasti haukkuen jälkiä seuraamaan ja minä kulin perässä minkä ennätin. Pesästä lähdettyään oli karhu koko ajan mutkitellut tienoolla, luultavasti toivoen tapaavansa omaisensa. Tuskin puolen peninkulmaa pesästä kuulusti, Pollen haukunnasta päättäen, ajo vihdoin seisahtuvan. Paikalle saavuttuani näin karhun ruvenneen mäntyyn noin parin sylen korkeudelle maasta ja siellä puun runkoa kämmenillään syleilevän. Sihtasin etulavan taakse ja otso pudota kupsahtikin maahan. Polle hyökkäsi heti kimppuun ja nytkös naurettavin taistelu alkoi. Takajaloillaan seisten nosti tuo haavoittunut karhu useat kerrat koiran ilmaan ja pudisteli sitä aika lailla. Leikin kestäessä mörisi karhu hirmuisesti ja Polle vuorostaan vihaisesti haukkui ja ulvoi. Aloin jo latata uudelleen; vaan vaikka karhu olikin kuolettavasti haavoittunut, sekausin minä kuitenkin Pollen hädän tähden taisteluun ja iskeä jymäytin ukkoa kerran kirveelläni ja silloin olikin taistelu

ratkaistu. – Paikoilleen heitin nyt tällä kertaa kakki kolme otsoa ja lähdin astua vihmomaan kotia. Kovakouraisen karhun syleilyt olivat koiralle saattaneet kipuja, sillä Polle parka ulisi koko matkan. Verihaavoja tai katkenneita luita en kuitenkaan havainnut ja viikkokauden kuluttua olikin se jo terve ja valmiina uusiin ponnistuksiin. Tällaisen muistutuksen saatuaan ei Polle enää koskaan tehnyt niin rajua hyökkäystä, jollen minä vain vaarassa ollut, mutta silloin hyökkäsikin se kuin hurja karhun kimppuun. – Kotiin tultuani kerroin isälleni, mitä näinä kolmena päivänä olin toimittanut. Ja kun Pollen kanssa olin syönyt vankan aterian lähdimme isäni ja minä kahdella reellä karhuja salolta noutamaan. Kaunis oli kuutamo kun myöhään yöllä palasimme kylään, missä suuri hälinä vallitsi; huhun kautta oli levinnyt tieto, minkätähden me niin myöhään olimme metsään lähteneet. Molemmat karhun pennut olivat melkein emänsä kokoiset ja jollei se olisi ollut viime vuonna mahona, niin olisivat penikat jo toissa talvena maanneet eri pesissä ja olleet täysi-ikäiset."

Näin lopetti ukko Heinäkangas kertomuksensa ensimmäisestä karhunajostaan urhean Pollen kanssa. Emme ennättäneet kirjoittaa muistoon syrjäseikkoja, jotka olisivat valaisseet karhun elintapoja. Muistelen hänen huomanneen, että vanhat otsot eivät ajon kestäessä koskaan nouse puuhun; sitävastoin olivat nuoret karhut useasti puuhun kiivenneet.

Ilta oli jo myöhäiseen kulunut, ja arvelimme vanhuksen tarvitsevan lepoa. Hän ei kuitenkaan myöntänyt olevansa väsynyt. Häntä oli huvittanut, sanoi hän, saada muistella korvessa suoritettuja miehuuden aikansa urotöitä. Pyysimme että kohta saisimme palata takaisin kuulemaan useampia kertomuksia, ja hän toivottikin meitä tervetulleiksi.

* * * * *

P. E:n kanssa matkasin toukokuun ensi sunnuntaina tuon 14 virstaa pitkän matkan Heinäkankaan luo. Tulimme tällä kertaa jo edeltä puolisen, jotta meillä olisi tarpeeksi aikaa ja ett'emme tarvitseisi myöhäisellä valvomisella vaivata vanhusta. Mutta kun hänen muistonsa ovat niin runsaat ja kun noita hänen vilkkaita kuvaelmiaan huvikseen kuuntelee, niin sattui meille nytkin, että vasta keskiyön jälkeen tulimme kaupunkiin takaisin. Suuren joukon kysymyksiä olimme ukon vastattavaksi paperille panneet, että häntä niin vähän kuin mahdollista vaivaamalla voisimme hänen rikkaasta muistolähteestänsä ammentaa runsaan joukon tietoja. Luultavasti ei kukaan Suomen tätä nykyä elävistä metsästäjistä ole niin paljon kokenut petoeläinten ajoissa kuin Heinäkangas ja tuskinpa kenelläkään toisella lienee niin terävä huomiokyky metsähavainnoihin.

Kyselimme häneltä missä määrässä hirviä oli ollut niissä äärettömän laajoissa erämaissa, jotka ympäröivät hänen synnyinseutuaan tämän vuosisadan alkupuolella; hän kertoikin, että hänen lapsuutensa aikana nähtiin noita isoja ja siivoja eläimiä kymmenittäin parveksaan. Sittenkin kun niitä kovasti ahdistettiin, vähenivät ne äkisti, niihin aikoihin, kun hän aloitteli metsästystä, olivat ne jo harvinaisia ja kohta näyttivät ne melkein sukupuuttoon hävitetyiltä. Noin sata kappaletta muisteli hän ennen mainitun susivouti Palm'in ampuneen. Nämät hävitystyöt toimeenpantiin keväällä, jolloin paksu lumi ja hanki esteli hirvien pakoa. Murhaamiseen muisteli hän kerran isänsäkin osaa ottaneen, mutta itse ei Eero koskaan ollut hirveä ampunut ja harvoinpa hän oli sitä nähnytkaan. Varhaisemmilla lapsuutensa ajoilla oli siltavouti Aatami Orri tunnettu hirvenhiihtäjänä. Äsken mainittujen lumiolojen vallitessa nuiji hän kirveellä hirvet ja luultavaa myös on, että hän suuremmassa määrässä kuin Palm oli synnä niiden häviämiseen.

Pyödyttämme saada muistoon kirjoittaa Heinäkankaan tekemät havainnot mesikämmenen elämänlaadusta, tavoista y.m. kertoi hän useita, pitkiä kertomuksia ja selvitti kaikki tarkalleen. Arvaamaton hyöty olisi pikakirjoittajista ollut näillä matkoilla ukon luona käydessämme.

Että metsissämme on ainoastaan yksi karhulaji, siitä oli Heinäkangas vakuutettu. Useita omituisia eriävyyksiä ko'ossa, näössä ja tavoissa kyllä on; jopa ruumiinrakennuskin vaihtelee; toinen karhu voi olla korkeampi lautaselta kuin säeltä ja toinen taas päinvastoin. Paljailla kasvimaailman tuotteilla, niinkuin juurilla, marjoilla ja sydänmaan kasvien siemenillä arveli

hän useampain karhujen elättävän itsensä. Heinäkangas kertoi kuinka kontio ennen muinoin metsätorpparin vaivoja säästääkseen korjasi kaurankin pellolta. Karhu suorittaa tämän tehtävänsä niin, että takajaloillaan istuen kokoo etukämmenillään sylyyden täydeltä kauranpäitä ja ne syötyään siirtyy aina verekselle paikalle, eikä lopeta ennenkuin on koko aitauksen tyhjäksi pannut. Hyviä päiviä vietti se naurishalmeessakin, Potaatit eivät vielä Heinäkankaan nuoruuden aikana olleet syrjäyttäneet nauriita, joita useinkin viljeltiin halmeessa. Makealta maistaa karhulle metsämehiläisten hunaja. Mielellään syö se myöskin muurahaisten munia ja valmistaa usein muurahaispesiin talvimajansa. Ainoastaan hyvin vanhojen otsojen luulee Heinäkangas kotieläinten kimppuun hyökkäävän; mutta ne otsot, jotka kerran näin ovat aloittaneet, tulevat kovin saaliin himoisiksi ja saavat suuria tuhoja aikaan. Kerran söi karhu kolmessa päivässä ison lehmän eikä heittänyt järeälle muuta kuin mahalaukun, sarvet, sorkat ja osan nahkasta. Hän arveli että naaraskarhu on saaliinhimoisempi ja vanhaksi tultuaan isompi kuin uroskarhu. Mahdottoman suuria mainitsi hän isointen karhunnahkojen olleen; mutta kun muinoin oli tapana venyttää niiden pituutta niin paljon kuin mahdollista, niin ei niistä voinut tehdä minkäänlaisia johtopäätöksiä eläinten suuruudesta. Moni pulska karhunnahka oli muinoin mennyt pilalle riihissä tai saunoissa kuivatessa, kuten silloin oli tapa tehdä. Viime aikoina oli Heinäkangas oppinut suolaamaan niitä. "Oikein suuri otso," sanoi ukko, "täyttää työreen niin hyvin pituudelleen kuin leveydelleen, ja kuusi miestä tarvitaan kontiota tupaan kantamaan." Lihavin on karhu talven kynnyksellä, kun maa alkaa kylmää, ja se ennen jo katsotulle ja valmistetulle tilalle paneupi maata. Kaatuneiden puiden vieruksilta oli Heinäkangas tavannut useimmat pesät, joko tuulen kaataman korpikuusen juurikon alta tai myrskyn ruhjoman, juuriltaan lahonneen ijanikuisen hongan suurien oksien suojasta. Kuusen oksista eli sammalista tekee kontio joskus pesänsä kasvavan kuusenkin juurelle. Toisinaan löytää oikeita hiekkakankaihin kaivetuista uunejakin. Jos karhua ei häiritä, niin makaa se pesässään syömättä yli talven, kunnes lumi alkaa keväällä sulaa ja aurinko herättää luonnon eloon ja toimintaan. Vasta myöhään keväällä sanoo Heinäkangas karhujen laihtuvan. Kaikki ne karhut, jotka hän maaliskuulla oli kaatanut, olivat vielä jotensakin lihavia, vaan ne, jotka hän oli ampunut myöhään keväällä toukokuulla, olivat uskomattoman laihat; mahalaukku ja suolet olivat niin työpö tyhjät ja puhtaat, kuin olisivat olleet pestyt. Peräpuoleen paattuu pihka- ja rasva-aineksista niin kutsuttu *tappi*, joka sulkee koko ruoan sulatuslaitoksen. Kuuluisa karhuntappaja Lloyd sanoo kontion hyvin sukkelaan laihtuvan, jos se talvella pesästään säikäytettynä ja kauan vainottuna menettää tappinsa. Vaikka Heinäkangas kerran, ryöstettyään emokarhun pesästä penikat kahden viikon ajan, oli hätyytellyt itse emän Rahkoilan kylän metsissä ja useita kertoja sitä haavoittanutkin ennenkuin kaatui, niin eipähän se kuitenkaan ollut tappiaan hukannut.

Vuoden alussa ennen helmikuun puoliväliä synnyttää karhu korkeintaan neljä pentua. Syntyessään eivät ne ole koiran penikoita suuremmat, vaan eroavat niistä kuitenkin paljon, sillä niillä ei ole häntää ja käpälät ovat suhteelliset ruumiin kanssa, muutenkin ovat ne jo alusta alkaen tavoiltaan oikeita pikku karhuja; sokeina ne syntyvät ja kasvavat hitaasti. Heinäkangas kantoi kerran selässään penikulman matkan kolme tuollaista vuoden vanhaa karhunpentua. Vuoden vanhoina eivät ne ole pienenlaista metsästyskoiraa suuremmat. Kaksi kertaa oli tapahtunut, että hän yhtenä päivänä oli emäkarhua haavoittanut ja että se seuraavana päivänä oli uuteen väliaikaiseen pesään synnyttänyt kolme pentua molemmilla kerroilla; emän kaadettuaan kantoi hän ne elävinä kotiin. Ennenkuin emä lähtee pesästään ja rupeaa syömään, luuli hän pentujen saavan sen utarista hyvin vähän maitoa. Heinäkangas vastusti kiven kovaan sitä luuloa, että karhut muka syövät itsensä kylläisiksi ennenkuin paneutuvat talvimajoihinsa. Päinvastoin arveli hän karhujen paljon ennen maata panoansa heittäytyvän syömättömäksi, ja sitä todistaa sekin seikka että pesässä ei koskaan ulostuksia tavata.

Kontio elää vanhaksi ja kasvaa kauan; vanhaksi tultuaan pilautuvat sen hampaat ja se laihtuu paljon, vaan vanhojen nahat ovat pitkäkarvaiset, sakeat ja useinkin on niillä kaunis tummanruskea karva, jonka nenät oikein hopealle hohtavat. Nahat möi hän usein Arkangelin kulkukauppiaille ja sai niistä 20:sta aina 40 ruplaan kappaleelta. Ylipäänsä ei ammuttu karhu siihen aikaan paljoa tuottanut. Nimismieheltä sai hän vuoden odoteltuaan 6 tai 8 ruplaa tapporahojä, jotka siihen aikaan

kannettiin joka talosta, missä vain lehmä oli. Minkäänlaista tiliä ei Heinäkangas sanonut koskaan saaneensa nimismieheltä, joka hitaasti ja vastahakoisesti suoritti maksut ja koko tilin teki hän näillä sanoilla: "Niin paljo se tekee, eikä sen enempää." Kerran ehkä "kymmenennen kerran" tuli hän Hattulan nimismiehen luo vaatimaan tapporahoja useista karhuista ja ilveksistä, jotka hän oli ampunut Rahkoilan kylän mailta ja edellisenä vuonna kylän käräjissä näyttänyt. Ensin antoi nimismies hänelle huutia noista kirotuista alinomaisista tapporahan pyynneistä ja sitten lopulta sai hän 40 ruplaa paljaita ruosteisia kuparilantteja. Hän ei saanut minkäänlaista pussia, jossa olisi kantanut niitä, ennenkuin hän sitä varten yritti riistaista paitansa yltään. Tapporahoja saadakseen näytti hän kerran Janakkalan käräjätalossa yhtä aikaa 10 karhun ja 3 ilveksen nahkaa.

Ainoastaan kaksi kontiota oli Heinäkangas vaan lumetonna ollessa tappanut; toinen niistä oli hänen omilla tiluksillaan kaatanut lehmän. Muutamassa puussa pyssyn kantaman päässä useita öitä vahdittuaan karhun tuloa haaskalle, viritti hän väkipyssyn eli suurireikäisen muskettikiväärin siten, että jos karhu lähestyi haaskaa sitä tietä myöten, jota hän luuli sen tulevan, niin täytyi sen koskettaa jännitettyä messinkilankaa, joka silmänräpäyksessä laukaisi juuri sitä kohden asetettuun pyssyyn. Kun Heinäkankaan seuraavana aamuna päivän sarastaessa piti lähteä hevosta laitumelta noutamaan, kuuli hän kovan latingin kumahduksen, ja kiiruhti heti paikalle. Isohkon vanhan naaraskontion kuolonkamppaus oli juuri loppumassa; suuri lyyjyn möhkäle oli sattunut rintaan ja mennyt takapuolen kautta ulos. Pitkän matkan päässä oli pyssy, josta tukki oli katkennut.

Toinen karhu, jonka Heinäkangas vaan vielä lumetonna ollessa oli ampunut, oli hänen viimeisensä ja järjestyksessään 73:mas. Ukolla oli hyvin hämärä ajantieto, niin ettei hän tarkemmin voinut sanoa milloin se oli tapahtunut; hän muisteli sen syksyllä kuudennella vuosikymmenellä tapahtuneen. Lammin pitäjässä Syrjäntaan metsissä oli otso kaatanut lehmän ja kohta haettiin hevosella laajalti kuuluisa karhuntappaja kostamaan karhulle, joka jo useina vuosina oli suuria tuhoja aikaansaanut. Heinäkangas oli ottanut mukaansa pienen koiran, jonka kuntoa hän ei vielä ollut karhunajossa koetellut. Kun hän sitten auringon laskiessa hiipi haaskalle syöksi koira esiin ja alkoi ahdistaa kontiota, joka täydessä rauhassaan illasteli. Koira ahdisti karhun takapuolta niin hurjasti että Heinäkangas pääsi huomaamatta ampumamatkalle. Naurettavaa kuuluu olleen nähdä, miten karhu tuon tuostaan kääntyi ja koetti kämmenillään hotaista tuota urhokasta ja sukkela koiraa; mutta kääntyipä karhu miten tahansa niin oli koira aina sen – takapuolella. Luoti sattui keskelle ruumista, meni sivulta sisään ja tuli oikeanpuolisen reisiluun kautta ulos. Hiljalleen takapuoltaan laahaten asteli karhu koiran hätyyttämänä tiehensä. Heinäkangas latasi uudelleen, pääsi pyssyn kantamalle ja kaasi karhun ampumalla suoraan sydämeen.

Kerran oli Tuuloksen erämaissa raivonnut metsävalkea, jonka jälkeen hän löysi liekkeihin hukkuneen mesikämmenen raadon.

Heinäkangas oli aina ollut uuttera kalastaja, ja hän kehuikin, miten onkiminen oli ollut hänen nuoruutensa aikoina tuotteliasta Harvialan metsien monissa järvissä. Kerran oli hän yhtä-ikäisen paimenpojan kanssa eräänä ihanana päivänä mätäkuun alkupuolella ollut Mustanvirran järvellä ahvenia onkimassa. Eipä aikaakaan niin kuulivat he jonkun matkan päässä rannikolta kontioiden mörisevän tuossa iänikuisessa synkässä metsässä, joka ympäröi järven. Selvään kuulivat he, että niitä oli kaksi eli useampia eläimiä. Hän arveli niiden parittelun olleen parast'aikaa. Niiden mörinä oli niin kauheaa, että poikaparit heti nostivat kiviriipan, sousivat rannalle ja pakenivat.

Metsästäjävanhus tiesi mainita kaksi tapausta, jolloin sudet olivat hyökänneet karhun kimppuun. Eräänä hyvin kylmänä päivänä uuden vuoden vaiheilla kolmannen vuosikymmenen alulla lähti hän erästä metsäniityn ladosta taloon heiniä noutamaan. Sinne mennessään näki hän suuren kivilouhen luona lumen tannerretuksi ja verisenä. Hän tarkasti paikan ja huomasi karhun ja useiden susien jälet; jälet lähtivät muutamia satoja syliä siitä olevasta karhun pesästä. Lunta ei moneen päivään ollut satanut, vaan useista asianhaaroista päätti hän kuitenkin, että taistelu oli äsken tapahtunut, ehkäpä vielä samana päivänäkin. Hän meni heti kotiin, sieppasi Könnin pyssyn seinältä ja palasi taistelutantereelle takaisin. Monta virstaa olivat sudet karhua seuranneet, vaan lopulla heittäneet

ajonsa sikseen. Lammin pitäjässä ampui hän sitten kolmen päivän kuluttua saman kontion, joka jo oli ennättänyt valmistaa uuden pesän.

Erään toisen kerran ahdisti hän Harvialan metsissä useita päiviä perätysten karhua, jonka halonhakkaajat olivat makuulta säikäyttäneet. Karhu ei paneutunutkaan maata enää, jonka tähden Heinäkangas päätti laskea molemmat koirat, Pollen ja Kepin irti koetteeksi eivätkö voisi mesikämmmentä "asettaa", kuten sanotaan, kun koirat äkäisesti hätyyttäen estävät karhun pakenemasta. Vihdoin joutuivat koirat vereksille jälille ja ajo alkoi; mutta äkkiä keskeysi se ja pelästyneinä tulivat molemmat koirat metsästäjän jalkojen juurelle. Heinäkangas huomasi heti jotakin merkillistä tapahtuneen, jonka vuoksi hän koirain kanssa lähtikin karhun jälkiä seuraamaan. Tultuaan sille paikalle jolla haukunta oli vaiennut, huomasi hän useiden susien jälkiä; sudet olivat ensin seuranneet koirain haukuntaa, vaan sitten pari virstaa karhua ajaneet, kunnes se pelasti itsensä sakeaan pensaikkoon. Luultavasti eivät hukut sentähden uskaltaneet sinne tunkeutua, kun eivät parvessa voineet tehdä hyökkäystä. Tämänkin karhun ampui Heinäkangas muutamain päivain kuluttua. Hän oli haavoittanut sen luodilla kupeesen, koirat ajoivat sitä takaa useita virstoja, kunnes niiden levollinen haukunta ilmoitti karhun kuolleeksi.

Pyysimme häntä kertomaan, miten hän talvella varustausi metsästysretkilleen. – Keihästä hän ei ollut koskaan käyttänyt. Aseinaan olivat luodikko, tuppipuukko ja kirves metsästyslaukussa, jossa hänellä myöskin oli ampumavarat, taskumatti ja palanen reikäleipää. Paksu villainen nuttu oli hänellä ihoa lähinnä. Jos ilma ei ollut kovin kolkko, niin ei hän ottanut pitkävillaista, lyhkästä turkkiaan, vaan sen sijaan lyhytvillaisen lammasnahkaliivin, jonka päälle hän veti sarkatakin. Useita vuosia käytti hän polvien alapuolelle ulottuvia hirvannahkaisia säämyskähousuja, ja talvis-aikoina oli hänellä aina jalassa villaiset syylingit, joiden paksut jalkanalustat olivat palmikoimalla tehty. Ohkainen verkalakki oli hänellä päässä; hänen tuuhea ja pitkä kellertävä tukkansa suojeli korvia kylmältä ja kaulaa puista karisevalta lumelta. Metsästäjällä, sanoi hän, pitää olla kevyt päähine, sillä jos pää asuu kovin lämpimänä, tulee hän hitaaksi ja tarkkaamattomaksi. Ainoastaan halonhakkuussa ja ehtoollisella käydessä oli hänellä lapaset, vaan molempia tilaisuuksia varten olivat ne eri mallisia. Sen enempiä ei hän sydäntalvella, öiden pisimmällä ollessa, ollut nuotion ääressä yötään metsässä viettänyt, kuin silloin kerran karhun pesässä kaksi yötä, josta hän jo edellisen käyntimme aikana kertoi. Tähän vuoden aikaan katsoi hän viisaimmaksi pimeään tullessa vaeltaa jollekin lähimmäiselle ihmisasunnolle ja sieltä päivän valetessa palata metsään takaisin, kuin puolen vuorokautta nuotiolla loikua. Sitävastoin piti hän soveliaampana jo maaliskuun lopulta alkaen jäädä yöksi metsään, sillä siten säästy paljo aikaa ja voimia. Huhtikuulla viipyi hän metsässä monesti yhteen kyytiin useita öitä, toisinaan aivan yksin, ei edes koira kumppalina. – Enempää kuin kaksi kunnon koiraa ei hän konsanaan saanut pitää niin kauan, että niistä olisi ehtinyt kasvaa oivia karhukoiria. Muutamia vuosia Pollen kuoleman jälkeen osti hän Kartanon tilalta koiran, joka oli monessa tilaisuudessa Pollelle hyvänä apuna. Kepi oli tuon erittäin oivallisen ilves-koiran nimi; mutta siltä puuttui Pollen kunnioitusta ansaitseva luonne. Useita hyviä koirain alkujia oli hänellä ollut, vaan ne joko sudet ennen aikaansa veivät eli kadehtijat myrkyttivät.

Sana sanalta kirjoitimme vielä muistoon muutamia merkillisiä karhunajoja, joita tuo vanha metsämies kertoi. Hänen omilla sanoilla kerromme ne nyt.

"Luulen sen olleen vuonna 1836, eli sitä seuraavana vuonna, kun metsävalkea poltti suuren osan Harvialan erämaita ja minä samana talvena ammuin kymmenen kontiota – korkein luku mitä koskaan yhtenä talvena olen kaatanut. – Kylmä oli joulupyhien aikana talvinen aamu, kun Pollea ja Kepiä kaksista kaulavitjoista taluttaen seurasin vanhoja ilveksen jälkiä. Vasta sitten kun tapasin ilveksen lepopaikan yöllisen retkeilyn jälkeen arvelin päästää koirat irralleen. Jälet johtivatkin useiden kaatuneiden kuusien muodostaman ison murrokon sivuitse. Täällä rähähtivät koirat haukkumaan ja niin äkkiä syöksähtivät ne eteenpäin, että niiden kaulavitjat luiskahtivat kädestäni, ja minä samalla näin neljä suurta kontiota nousevan ryteikösti ja pötkivän pakoon. Ennenkuin sain pyssyn selästäni ja jäniksen karvat sankilta, oli silmänräpäys kulunut. Sillä välin pääsivät karhut etämmälle, ja nuo

paksut tiheässä olevat puurungot kun olivat tielläni, niin en saanut sihtiä. Laskin pyssyn olaltani ja lähdin koiria kaulavitjoista vapauttamaan; lakkaamatta haukkuivat ne vielä tuolla ryteikössä, ja minä arvelin niiden tarttuneen kaulavitjoistaan johonkin puuhun. Mutta miten olikaan, niin hyppäsi äkkiä edestäni risukosta mahdollottoman suuri karhu esiin ja hädin tuskin sain sihdin ja ennätin pamauttaa, kun kontio enää oli minusta vaan sylen päässä. Karhua pois hätyyttääkseni huusin kovasti ja tuossa onnekseni pehmeässä lumessa juoksin niin nopeaan kuin voin, karhu aina vain kintereilläni. Koiria estivät kaulavitjat eri tahoilta ahdistamasta; ne seurasivat kuitenkin raivoisan karhun kantapäillä. Pari kertaa olin paetessani vilkaissut taakseni ja näin että karhu oli haavoittunut ja kidasta vuosi verta. Kovasti olin tällä kertaa pelästynyt ja luulenpa kyllä, ett'eivät minun huutoni kuuluneet yhtä rohkeilta ja uhkaavilta kuin kontion mörinä. – Vihdoin riuhtoutui oiva Polleni irti kaulavitjastaan ja tarrausi mesikämmenen takapäähän, vaan saikin samassa sellaisen korvapuustin, että pyörien lensi useita kyynäriä sivulle. Nyt heittikin karhu minun rauhaan ja lähti toiselle suunnalle samoamaan. Urheasti sitä koirat ahdistivat, vaan Kepiä haittasivat maata laahaavat kaulavitjat. – Latattuani uudelleen, kiiruhdin taas ajoa vastaan."

Ystävälleni, joka ei ole mikään metsästäjä, huomautin mimmainen rohkeus tarvitaan vasta haavoitettua karhua hätyyttämään piilukkoisella pyssyllä, jossa luotikin vielä on pieni, ja kuinka suureen vaaraan silloin antaapi verrattuna siihen, kun on perästä latattava ja isoreikäinen, kaksipiippuinen kivääri käytettävänä.

Heinäkangas jatkoi: "Koko sen päivän vainosin karhua ja satuinkin useasti ajoa vastaan. Näin kerran etäältä miten karhu, jota koirat kintereillä ahdistivat, juosta lönnkytteli jäätä myöten Leppolammin poikki. – Korkeintaan parin virstan matkalla äsköisestä karhujen pesästä pysähdyin hämärän tultua. Puolijuoksussa olin koko päivän seurannut ajoa, joka oli käynyt suurissa mutkissa. Pimeä oli jo, kun hiljalleen vaelsin asuttuja seutuja kohden tuossa surkean näköisessä metsässä, jonka tuli oli tuhonnut ja myrsky joukottain kaatanut sen synkkiä karstaisia ajanhampaan kaluamia honkia. Kun vihdoin koirat tulivat luokseni, niin hauskaa oli meistä tavata toisemme; minua pelotti jo että ne olivat joutuneet susien saaliiksi, sillä monet kerrat olin päivän kuluessa tavannut niiden jälkiä. Kaulavitjastaan oli Kepin onnistunut päästä erilleen. Väki oli jo maata paneutunut, kun saavuimme Kirrin kylään, josta tämä metsänkaistale Harvialan maata on saanut nimensä. Palaneen metsän hiiltyneistä puunkuorista olimme niin mustuneet, että aivan näytimme nokikolareilta. Yhteisen vuoteen valmistin nyt itselleni ja koirille pirtin maaperäiselle lattialle. Mesikämmenen kovasta korvapuustista oli Pollen vasen silmä melkein umpeen pöhöttynyt, vaan aamusella oli koira kuitenkin ennen meitä valmiina metsälle."

"Ennen auringon nousua lähdin liikkeelle ja vainosin sen päivää naaraskarhua, joka yhä vaan oli liikkeellä, iltaselta kävelin pitkän matkan Könnin pyssyä hakemaan, sillä karhunajoissa en ilman sitä itseäni koskaan luottanut. – Aikaa voittaakseni pyysin isääni seuraavana päivänä minua hevosella metsään saattamaan. Suoraan metsän halki ajoimme Lammin ja Turengin mäkiselle tielle. Tämä tie, joka nyt on erikoisen hyvässä kunnossa, menee läpi Kirrin metsien ja oli siihen aikaan niin kapea että suuret puut estivät auringon säteitä maahan tunkeutumasta. Puut olivat niin likellä rattaiden jälkeä, että kesällä kahdet kärryt ainoastaan muutamien paikoin voivat sivuuttaa toisiaan. Lahonneet puunkuoret peittivät maan ja noiden iänikuisten puiden juurella vallitseva alinomainen pimeys oli ehkäissyt alhaisempien kasvilajien kasvun; ainoastaan alahtavat maat, joilla ontoiksi lahonneita kuusia kasvoi, peitti paksu karhunsammal. Vihreänä ja rehevänä kasvoi se kivillä ja lahonneiden murrenkojen päällä."

Kunnioitusta herättävä iäkäs Heinäkangas ja hänen vilkkaat kuvaelmansa metsistä, jotka olivat olleet hänen miehuutensa urotöiden näytelmätantereena, tekivät meihin mahtavan vaikutuksen. Monilla jänisjahdeilla ja kalastusretkillä jollekin noista useista kalarikkaista metsälammista olin oppinut tuntemaan noiden seutujen nykyisen tilan; niiden entisen ulkonäön ovat metsävalkeat ja monet sadat Harvialan mökkyrit kokonaan muuttaneet.

"Kuusikymmentä kontiota", jatkoi ukko, "olen ampunut Harvialan saloilla, ja ainoastaan kolmetoista muiden metsissä kaatanut."

"Kirrin myllyn kohdalla menin koiraini kanssa metsään, josta isä palasi hevoisineen takaisin. Päätin ensin etsiä jonkun noista neljästä sisaruskarhuista, joiden arvelin hajautuneen eri tahoille ja itsekunkin asettauneen omaan pesäänsä. Vaikka haavoitettu emäkarhu, joka vielä edellisenä iltana oli liikkeellä, olisikin paneutunut levolle, niin en voinut kuitenkaan toivoa tapaavani sitä pesältä. Pari tuntia olin jo vakoillut kun Käsilammen ja Sääjärven välillä tapasin karhun jälet, ja arvelin että joku noista neljästä oli siitä tallustellut. Koska katsoin turhaksi koirien kanssa lähestyä karhua, jonka vasta kaksi päivää sitten olin liikkeelle ajanut, sidoin ne kaulavitjoistaan puuhun kiini, ja huomasin samassa että rungon kaarnaan oli piirretty risti. – Sitä paikkaa lähinnä olevaan puuhun, jonka luona karhu kaatui, oli minulla tapana piirtää risti ja päivänmäärä osoittamaan, milloin se tapahtui; vihdoinkin ei tuossa avarassa metsässä ollut seutua, jolla virstan alalla ei olisi sellaista puuta löytynyt. Merkillistä on, että itse olen elänyt kauemmin kuin nuo muistomerkit; ne ovat jo kaikki aikoja sitten kaatuneet maahan ja lahonneet, taikka on kirves ne korjannut."

"Karhua kiertäessäni näin tumman töyrään muutamien isojen kuusien välissä. Aloin epäillä, otin sankilta jäniksen karvat pois ja tein kierroksen voidakseni erään suurenlaisen kiven suojassa hiipiä paikalle. Kolmenkymmenen askeleen päähän tultuani, näin karhun makaavan muurahaispesässä. Otso nosti päätään ja verisestä kidasta huomasin suureksi ihmeekseni, että se olikin juuri tuo haavoitettu naaraskarhu. Hyvän sihdin sainkin ja laukasin. – Karhu ryöpsähti vuoteeltaan ja hirmuisesti ärjyen hyökkäsi minua kohden. Samassa silmänräpäyksessä kun laukasin, harppasin sivulle ja oikein ruumiissani tuntui hyvältä, kun nyt näin karhun keskellä ruudin sauhua ensin nousevan takajaloilleen ja vaipuvan sitten nietokseen."

"Polle, joka niin mainiosti osasi luiskahuttaa päänsä kaulanauhasta, tuli kohta paikalle ja nyt kajahti ilmoille omituinen, levollinen, kauas kaikuva haukunta, jonka se laskee ainoastaan silloin, kun äsken kaadettu kontio tai ilves on hänen edessään; Kepi vastasi etäältä. Minä tarkastelin tavattoman suurta, vanhaa naaraskarhua ja huomasin kaksi päivää sitten ampuneeni alaleukaan, niin että muutamia hampaita oli pois kirvonnut; äskeinen kuolettava luotikin oli ensin sattunut turpaan ja sitten vasta sydämeen tunkeutunut."

"Tosin ei enää ollut paljo joulukuun lyhyttä päivää jälellä, vaan halusin kumminkin saada selkoa mihin päin nuo neljä karhua olivat pesästä lähteneet. Makuupaikalle tultuani huomasin pesän niin ahtaaksi että minua kummastutti miten viisi isoa karhua voi siinä toimeen tulla. Niin suurten pentujen en ole koskaan nähnyt emäänsä seuraavan ja sen kanssa samassa pesässä makaavan. Jälistä voin päättää niiden kaikkien menneen pohjoista kohden, vaan kuitenkin niin, että itsekukin oli mennyt omaa tietänsä. Yhden jälkiä seurasin kauan, sillä ne menivät samaan suuntaan, jossa lähin ihmisasunto oli ja josta yöksi toivoin saavani majatalon. Koska ei ollenkaan haluttanut ennen aikaansa säikyttää karhua, jos tämä jo oli ehtinyt käydä levolle, niin panin koirille kaulavitjat ja arvelin vasta seuraavana päivänä lähteä kontiota uudelleen vainoamaan. Jälet menivät pitkin Sääjärven itärannikkoa, josta voin otaksua, koska hyvin tunsin seudut, että mesikämmen oli samonnut Kontuvuoren synkille ja murrokkoisille, tuskin läpipäästäville harjanteille. – 'Kontu' merkinnee kontiojen pesää, ja kyllä tämä seutu siihen aikaan nimensä ansaitsikin."

"Olin puolitiessä Sää- ja Kangasjärvien välillä, kun huomasin koirain vainuavan jotakin otusta, ja aloin epäillä otson olevan lähistössä. Vaikka hämärä oli jo käsissä, päätin kuitenkin koettaa ampua sitä, jos se vain läheisyydessä oli. Sidoin koirat puuhun ja, Könnin pyssy valmiina tulta antamaan, hiivin yksinäni kontion jälkiä. Lähiseudussa oli karhunpesä, joka usein oli ollut asuttuna, ja kun jälet sinne päin veivät päätin tehdä mutkaa, voidakseni mukavimmalta puolelta lähetä pesää; mutta tällä tielläpä tapasin karhun, joka maata röhötti kallellaan olevan vanhan hongan juurella, mistä edellisenä syksynä maan vielä paljaana ollessa olin ampunut ilveksen; koirat olivat sen puuhun ajaneet. – Kahdenkymmenen askeleen päässä näimme mesikämmen ja minä samalla kertaa toisemme

ja silmänräpäyksessä ojensin minä pyssyni ja sihtasin; mutta onnipa ei tällä kertaa seurannutkaan Könnin pyssyä; se ei nallia tappanut!"

"Karhu hyppäsi vuoteeltaan ja pakeni. Sattuipa nyt niin, että se juoksi aivan liki noita sidottuja koiria, jotka riuhtoivat minkä jaksoivat päästäksensä vankeudesta. Paraiksi ehdin paikalle estämään Pollea päätänsä kaulanauhasta nujauttamasta. – Pimeä oli tuossa paikassa tulossa, ja karhun vainoaminen olisi siis ollut tuiki hyödytön ja vieläpä pilannut huomispäivän ajonkin. Usein olen ollut suutuksissa tuosta klikkauksesta, sillä se oli ensi ja viime kerta, kun yksinäni olisin yhtenä päivänä yksipiippuisella pyssylläni, sillä muita en koskaan käyttänyt, ollut tilaisuudessa ampuu kaksi täysikasvuista karhua. Tosin oli kerran samanlainen tilaisuus tarjolla, vaan silloin en ollut yksinäni eikä minun syyni ollut, ett'ei se onnistunut."

Hän keskeytti metsästyskertomuksensa noista neljästä sisaruskarhusta ja kertoi lyhyesti eräästä retkestä, jolla muudan metsästystoveri hutiloimisellaan ja pelkurimaisuudellaan matkaan sai, ett'ei hän edes kertaakaan saanut nähdä kahden suuren kontion vieretysten kellahtavan.

Muutamana päivänä kevättalvella tuli hänen luokseen eräs metsämies Tenhiälän kylästä. Oravaretkillään oli mies joutunut karhun pesälle. Väsyneenä hiihtämisestä istahti hän hangelle vähän huokaisemaan ja pisti piippuunsa; kun siinä hän istui ja katseli ympärilleen, huomasi hän miten lämmin höyry vipattaen kohosi muutamasta töntrystä nietoksessa. Tuota lumiylännettä, joka oli aivan hänen likellä, luuli hän ensin kinoksen peittämäksi kiveksi. Hän tarkasteli kauvan ilmiötä, kunnes lopulta eroitti murisevaa ääntä, ja alkoi epäillä olevansa karhunpesän lähistössä. Hänellä oli muassaan luodikko, sitä tavallista laatua, jota talonpojat käyttävät, ja samanlaisella aseella oli Heinäkangaskin useita kontioita kaatanut; mutta se mies ei varmaan lie kertaakaan karhun lapaa maistanut, sillä tykkönään häneltä puuttui karhun into. Sellaisissa tapauksissa oli siihen aikaan hyvin tavallista, että Eero Mikonpoika Heinäkangas kutsuttiin, ja mieskin lähti suoraan hiihtää puhkaisemaan kuuluisan karhuntappajan luo. Empimättä sieppasi Eero "Könnin" seinältä, sukset eteisestä, ja niin sitä sitten mentiin hyvää vauhtia pitkin jäähileen peittämiä korkeita kinoksia. Jälkeen puolisen noin 4 aikana tulivat he perille, ja Eero huomasi heti, että mies oli oikeassa. Juurinensa kaatuneen kannon muodostamassa syvennyksessä makasi karhu kokonaan lumen peitossa. Pyssy ojennettuna kiersi hän ympäri pesän, vaan kontio ei näyttänyt. Oravain ampuja seisoi paksun puurungon takana. Vihdoinkin asettui Eero kymmenen askeleen päähän pesästä ja ärjähteli kovasti, sillä seurauksella että hänen metsästyskumppalinsa pötki kápälämäkeen, vaan karhu ei äännähtänytkään. Karhu nukkuu aina sikeämmin lumirikkaina talvina, varsinkin kevättalvella hangen aikana. Eero huusi nyt toiselle, että taittaisi pitkän riu'un ja tulisi häntä auttamaan. Vastahakoisesti toimitti hän työnsä ja asettausi sitten taas puurungon taa. Pyssy toisessa ja salko toisessa kädessä lähestyi Eero nyt pesää ja syöksi tarmonsä takaa salon kohti pesää. Samassa halkesikin hanki, luminietos kohosi ja kaksi suurta kontiota nousi levoltaan. Sydämmeen käynyt luoti kaasi toisen paikalle, vaan toinen pääsi kovaa hankea myöten pakenemaan. Puun takana seisoi oravain ampuja latattu kivääri vapisevassa kädessään, ja turhaan huusi hänelle Eero "ammu, ammu!" – Kaatunut karhu oli täysikasvuinen poika, vaan emä pääsi tiehensä. Työlääksi kävi Heinäkankaalle seurata sen jälkiä useita päiviä, kun hanki oli siksi kova, että useimmiten kantoi karhun; hienon lumisateen perästä kadotti hän jälet kerrassaan eikä karhun uutta pesää löytänyt. – "Jospahan Polle ja Kepi olisivat elossa olleet", sanoi hän, "niin ei se olisi koskaan pelastunut." – Seuraavana talvena ampui Heinäkangas Hattulan metsästä kaksi kontiota, joista hän arveli toista samaksi emokarhuksi.

Talon emäntä, iäkkään karhuntappajan tytär, tarjosi meille kahvea, jonka juotuamme ja sen hyvyyttä ylistettyämme, kysyimme ukolta, eikö hän ollut väsynyt tuosta alinomaisesta kertomisesta, jota usein vielä olimme kysymyksillämme keskeyttäneet ja pöytäkirjaa kirjoittaessa viivyttäneet. Nauraan vastasi hän: "Jos metsissä vielä löytyisi karhuja, niin saisin niiden metsästämisen ehkä jättää nuorempien miesten huoleksi, vaan vielä sentään jaksan kertoa muistelmani saloilta."

Hän kertoi nyt kahdeksan päivän kuluessa saaneensa kaikki neljä karhua hengeltä. Yhdellä niistä oli emonsa vihainen luonne, ja jolleivät nuo rohkeat koirat olisi sitä niin äkäisesti ahdistelleet,

olisi metsästäjälle eräänä päivänä käynyt huonosti, kun hän sitä pahoin haavoitti. Toista ajoi hän takaa halki Vanajan pitäjän ja saikin sen kaadetuksi Janakkalassa. Viisi kontiota ampui hän sillä kertaa yhdentoista päivän kuluessa, ja samana talvena vielä toiset viisi.

P. E. muistutti Heinäkankaan kerran maininneen että muudan karhu oli häntä pahoin haavoittanut. Siitä tapahtumasta luuli ukko jo viime kerralla kertoneensa.

Hän pyysi meitä koettelemaan noita syviä arpia hänen vasemmassa käsivarressaan ja reidessään, antakaamme hänen itsensä kertoa.

"Kauniina päivänä vähää ennen Tuomaanmessua lähdin Pollen kanssa Harvialan sydänmaille otsoa etsimään. Lunta satoi sinä talvena myöhään; vaikka pakkasia oli ollutkin kauan, niin oli lumi vaippa vielä ohkainen. Polle oli jo harjautunut erittäin taitavaksi ja sai aina vapaasti juoksennella metsässä, näköpiirin ulkopuolelle ei se sentään koskaan poistunut. Suuria oksattomia honkia kasvavalla hiekkakankaalla huomasin sen kontiota vainuavan. Tuo viisas eläin oli jo niin oppinut, ett'ei se makaavaa karhua haukkunut, ennenkuin olin ampunut. Metsästysinnosta vapisi Pollen koko ruumis, kun se hiljalleen hiipien soi minun mennä ohitsensa. Vähän matkaa kulettuani näin karhun 40:n askeleen päässä. Hietikkoon oli se kaivanut kuopan ja osa päätä ja selkää näkyi selvästi. Minusta näytti kuin sen minuun päin oleva silmä olisi ollut auki. Kun se makasi siinä niin sikeästi ja antoi minun tulla niin lähelle itseään, vaikka se ei nukkunut, aloin heti epäillä, että se oli emä poikineen. Karhulla on erittäin hieno vainu ja hyvä kuulo. Talven alussa on perin vaikeaa tavoittaa yksinäinen karhu pesästään; mutta paljoa helpompi on lähestyä emokarhua, jolla on varjeltavat penikat. – Ensin sihtasin silmään; vaan onnettomuudekseni luovuin tuosta ensimmäisestä ja paraimmasta tuumastani, joka päähäni juolahti, ja ojensin nyt pyssyn siihen kohtaan, jossa luulin sydämen olevan. Kussa pyssy laukesi hyökkäsi Pollekin pesälle, ja kontio kapsahti ylös ja syöksi suoraan minua kohden. Muuta neuvoa en keksinyt kuin juosta pakoon. Karhu oli haavoittunut ja pysyin kauan aikaa kaksi syltää edellä. Hätäni yhä eneni, kun Polle ei tullutkaan avukseni, kuten tavallisesti; mutta tälläkin kertaa sain kiittää koiraa pelastumisestani. Polle kuritteli pesässä noita lähes vuoden vanhoja penikoita, ja kun ne alkoivat kovin parahdella kääntyi emä niitä puolustamaan. Nyt pysähdyin heti ja latasin pyssyni. Polle piti urheasti puoltansa, ja kun pyssyni olin saanut reilaan oli kontio vaeltanut tiehensä ja heittänyt penikkansa siihen; josta arvasin sen olevan pahoin haavoittuneen. Pennut yrittivät seurata emäänsä, vaan siitä esti ne Polle, joka armahtamatta puri niitä. Ampuakaan en uskaltanut, kun pelkäsin emän laukauksen kuultuaan äkkiarvaamatta syöksyvän minun turvattoman päälle; sitäpaitse peloitti sekin, että luoti sattuisi Polleen, joka kuppuroitsi noiden tuimien nulikkojen kanssa. Kuten tavallista oli muassani laukussa pieni kirves, jolla nyt naksauttelin pennut kuoliaaksi."

"Pesällä näin että kuula oli ensin hiipaissut hiekkaan, ja siis heikontuneella vauhdilla käynyt karhuun. Jos olisin ampunut silmään, kuten ensin tähtäsin, niin olisi otus paikalle jäänyt. – Olipa aivan paraiksi työtä noita kahta karhunpentua kotiini kylään kantaessa."

"Seuraavana päivänä lähdin Pollen ja minun ikäiseni ystäväni renki-Jussin kanssa metsään haavoitettua emokarhua vainoamaan. Se oli kulkenut pari virstaa, ja löytäessäni oli se pienellä kummulla kasvavan kuusen juurella. Haavoitettuna kun oli, päästi se minut 30 askeleen päähän. – Kun se näytti yrittävän lähteä liikkeelle, niin ammuin minä mäkeä ylöspäin etulavan taakse. Lauaistuani pyssyn syöksyi karhu heti ruudin savua kohden. Pyörähdin ottamaan Jussin pyssyä, vaan hän juoksi jo minkä ennätti ja oli jo monta syltää minusta. Äkkiä harppasin muutamia pitkiä hyppyjä syrjään ja möristen seurasi nyt karhu Jussi poloista, joka kauhistuksissaan kääntyi ympäri, ampui päin mäntyyn ja lähti taas kypälämäkeen. Tuskallisella äänellä huusi hän useita kertoja: 'Isäntä, älkää jättäkö minua!' – Latatessani lähdin kontiota seuraamaan, jolloin näin veripilkkuja karhunjalillä ja olin siis uudelleen sitä haavoittanut. Kovasti ahdistaan sai Polle sen pakosalle, ennenkuin ehdin saada pyssyni latinkiin, ja sitten kun ajo oli mennyt kuulumattomiin ja koira palasi luoksemme, lähdimme takaisin kylään, johon ei ollutkaan enempää kuin kolme neljänestä."

"Hienosti sateli lunta, kun kuusikymmentäviisi vuotta vanhan isäni ja Jussin kanssa lähdin tuota pahasisuista emokarhua lopettamaan. Muutamia satoja syliä siltä paikalta, mihin sen päivää ennen olimme jättäneet, emme enää verta jäliltä löytäneet. Parisen virstaa eteenpäin kulettuamme ilmoitti Polle, että olimme sitä lähellä; nyt jätin minä molemmat seuraajani Pollen kanssa hiljalleen jälessä tulemaan ja lähdin yksinäni eteenpäin kävelemään. Täytyi panna koiralle kaulavitjat, sillä se ei mitenkään olisi minua laskenut yksinäni menemään. Pamauksen kuultuaan tuli heidän, samalla kun laskivat koiran irti, kiiruhtaa paikalle. – Hetkisen kulettuani näin jälkien poikkeavan tuulen kaatamain korpikuusten muodostamaan murrokoon, joka muodosti laajan ja synkeän piilopaikan. Hapusin varovaisesti muutamaa kaatunutta puunrunkoa myöten ja näin vihdoin kontion makaavan alapuolellani lahonneen ja sammaltaneen puunrungon vierellä. Varmaan oli se jo huomannut läsnäoloni ja oli yrittämällänsä uudelleen pakoon, kun pyssyni suoraan alaspäin ojensin ja ammuin. Laukauksesta potkaisi pyssy taaksepäin niin kovasti että minä tuolta pyöreältä puunrungolta pudota rytkähdin suoraan karhun päälle. – Hirveästi örisi kontio ja puri minua sääriluusta aina lanteille ja kyynärluuhun saakka. Muistan vieläkin hyvin kuinka silloin epätoivossani potkin ja sätkin ja tavoittelin vyöltä veistäni, vaan luulenpa lopulta jo pyörtäneeni. Sittemmin kertoi isä, ettei monta minuuttia pamauksen perästä kulunut, ennenkuin Polle jo oli paikalla ja vihaisesti haukkuen hätyytti karhua. Kun he itse juoksujalassa kiiruhtaen saapuivat perille oli kontio jo kostonsa käyttänyt ja Pollen kovasti ahdistamana vitkalleen poistunut salolle päin. Kun suurella vaikeudella olin päässyt pois risukosta, sidomme housujen päältä syvät haavani isän ja Jussin paidoista revityillä siukaleilla. Toisien kannattamana seurasin sitten karhun jälkiä, jotka menivät kylää kohden. Kun jonkun matkan olimme kävelleet, kuului Pollen haukunta likenevän ja äkkiä olikin kontio aivan edessämme. Kamalasti ärjyen yritti se hyökätä kimppuamme. Latingin olin ampunut kivääristäni; otin isäni isoreikäisen hirvipyssyn, sihtasin kitaan ja laukaisin, vaan savun hajottua olikin karhu jo kohoutunut kahdelle jalalle ja seisoi nyt ainoastaan muutamien askeleiden päässä meistä. Sieppasin Jussilta pyssyn ja silmänräpäyksessä laukas. Karhu lynksähti paikalla takaisin neljälle jalalleen, vaan lähti taas Pollen ahdistamana verkalleen matkoihinsa."

"Suuraa päätä menimme nyt lähimmäiselle talvitielle ja isäni kanssa jäimme nyt Jussia odottamaan, kunnes hän kylästä toisi hevosen ja reen. Kotiin tai lähimmäiseen asuntoon en olisi jaksanut vaeltaa, ja jos yksin olisin ollut, niin elävänä en olisi Harvialan metsästä päässyt, jos ensinkään olisin päässyt sieltä. Kun Jussi hämärissä saapui hevosineen, oli Pollekin juuri äsken palannut ja minä otaksuin nyt että minä sitä sentään olin eloon jäänyt ja karhu kuollut. Pahasti kirventeli haavojani ja kuvettani pakoitti kovasti kotimatalla."

"Seuraavana päivänä lähti isä katsomaan oliko karhu kaatunut. Työläästi sai hän Jussin seuraamaan mukansa. Kehoitin heitä ottamaan hevosen ja reen mukaansa, arvelin karhun jo kuolleen. He seurasivat neuvoani, vaikka Jussi kovin epäili tokko karhua lyyjykään voi tappaa. Innolla esitti hän, että varmuuden vuoksi pyyhkäistäisiin pyssyjä harakan sydämmellä, joka hänen mielestään oli hyvä keino, kun pyssyä mieli tappavaksi saada. Kun ei yhtään harakkaa kuitenkaan ollut saatavissa, lähti Jussi vastahakoisesti matkalle. Kontio oli heillä reessä, kun jälkeenuolisen palasivat. Isä kertoi, että he olivat tavanneet mesikämmenen lähellä sitä paikkaa, missä viime latingit olin ampunut. Se oli maannut vatsallaan ja sitten vasta, kun useita kertoja olivat kaukaa ampuneet ja viimeisen kerran aivan läheltä, uskalsivat he lähestyä sitä, ja huomasivatkin silloin sen olevan hengetön ja – kylmän."

"Useita viikkoja olin vuoteen omana ja vasta lumen lähdön aikana ammuin seuraavan karhun."

Näin lopetti kertomuksensa tuo kunnioitusta herättävä karhun ampuja Eero Juhani Mikonpoika Heinäkangas. – Vielä myöhään illalla istuimme ja kuuntelimme hänen miellyttäviä kertomuksiansa vanhasta ja nykyisestä ajasta. Uuden ajan näki hän koittavan ja sydämmensä pohjasta uskoi hän voimakkaan hyveen vielä kerran voittavan. Kuolemaansa odotti hän samalla maapalstalla, jolla hän viime vuosisadalla syntyi; vaan levoton ei odotuksensa ollut. Kaikkien arvossa pitämänä ja kunnioittamana nautti vanhus elämätä, ollen kuitenkin valmiina lähtemään, kun määräpäivä tuli. Vuosittain raivaa ukko vielä omin kourin alaa uutisviljelykselle, vaikkapa ei itse saisikaan siitä satoa

korjata, ja talven pitkän hän verkkojansa kutoo. Ennen olemme maininneet hänen viime syksynä ampuneen viisi metsoa.

Suomen talousseura on kunnioittanut tuota toimeliasta talonpoikaa ja rohkeata metsästäjää antamalla hänelle kunniarahan päällekirjoituksella: "Taito ja Toimi." Eero Heinäkankaasen sovitettuina voisivat nuo sanat merkitä: Tahto ja työ. Myöskin Suomen metsästysseuralta on hän saanut muistorahan. Vielä elämänsä lopulla tarkastaessaan tehtyjä metsästysuroititaan, varsinkin petoeläinten metsästystä, pitäen niitä määrättyinä elämänsä tehtävänä, jotka hänen oli onnistunut täyttää. Hänen omat sanansa olivat: "Voimallisen miehuuteni aikoina elähytti minua petoeläintenajoon tulinen halu ja tuntuipa kuin sisällinen tunne olisi vaatinut minua tuota haluani kestävyydellä täyttämään."

HÄMEEN METSÄSTYSSEURAN SUDENAJOT TALVELLA 1883

Joulukuun keskipaikoilla saapui seudulle erään Hollolalaisen tilanomistajan toimesta kolme "lukashia." Itse ollen ahkera metsästäjä ja petoeläinten metsästyksen suosija jätti hän nämä harjautuneet ammattilaiset seudun metsämiesten käytettäväksi hävittämään susiparvea, joka oli näyttäytynyt kaupungin ympäristöllä.

Nimitys "lukashi" johtuu siitä, että eräs kuuluisa sudenajaja Pskovin läänissä Venäjällä oli nimeltä Luukas, joka kasvatti reippaat poikansa samaan ammattiin, johon hän itsekin oli antautunut. Monessa polvessa seurasivat hänen monilukuiset, miehuulliset jälkeläisensä kantasien jälkiä ja kutsuttiin heitä tämän mukaan lukasheiksi. Vihdoin tuli siitä ammattilaisnimitys huolimatta siitä, johtiko sukunsa mainehikkaasta Luukkaasta. Rikkaat tilanomistajat Venäjällä ylläpitävät maatiloillansa lukasheja suojelemaan metsästystä ja hävittämään vahingollisia eläimiä. Ennenkuin aloitamme tarkemman kertomuksen niistä metsästysretkistä, jotka Hämeen metsästysseura toimeenpani sudenajajiensa kanssa, tahdomme tarkastella, miten ajoa meidän pahinta petoeläintämme vastaan tähän saakka oli toimitettu.

Sudenajo oikeassa merkityksessään oli vähän tunnettu Suomessa ja pedot nähtävästi lisääntyivät. Ainoastaan sattumalta saatiin ammutuksi joku susi vahtia pitäessä ulos heitetyltä syötöltä taikka pyydettiin sudentarhoilla, kuopista, loukuilla tai myrkyllä. Pohjoisimmissa osissa maataamme harjoitetaan paljoa tehokkaampaa hävityskeinoa siten, että sutta ajetaan takaa suksilla. Pedolle ei anneta rauhaa syömään eikä juomaan; suksimies kiittää nopeasti kinoksella, jolla susi vaikeasti pääsee eteenpäin. Jos hanki kantaa loppuvat suden voimat kaikessa tapauksessa ennemmin tai myöhemmin. Jos ajaja väsyä, etsii hän lähimmäisestä asunnosta toisen harjautuneen hiihtäjän, joka vereksillä voimilla jatkaa takaa-ajoa kunnes suden voimattomuudesta täytyy pysähtyä ja se silloin tapetaan kirveellä tai keihäällä. Maan eteläosissa tarjoavat sitä vastoin tiheässä olevat tiet helpon tilaisuuden pakoon ja jälet kadottaa noilla useilla syrjäiteillä.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.